

شهره جوادی
استادیار گروه مطالعات عالی هنر،
پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه
تهران
shjavadi@ut.ac.ir

تهران زیباست

زیبایی شناسی منظر شهری تهران

چکیده: نگاه زیباشناسانه و تحلیل ویژگی‌های زیبای یک شهر اگر منطبق بر اصول و معیارهای خاص زیبایی‌شناسی شهری باشد و علاوه بر رویکرد کالبدی، فرآیندها و زندگی جاری در این فضاها و حالی که القا می‌کنند را دربر بگیرد، بسیاری شهرها را می‌توان با دیدی متفاوت نگریست و به مراتبی از زیبایی در منظر و محیط آنها پی برد که شاید پیش از این ادراک نشده باشند. تهران اگر چه شلوغ و بی‌نظم است و زندگی در آن دشوار و طاقت فرساست، اما هیاهو و جنب و جوش آن از یک سو، حضور طبیعت با کوه، آب و درختان و منظر قدیم و جدید آن از سوی دیگر، ویژگی‌هایی است که به تهران زیبایی بخشیده است. هویت تهران امروز و زیبایی آن، واقعیتی است که به تهران زیبایی بخشیده و از همزیستی پایتخت قدیم و جدید با تمام ویژگی‌های امروزین آن شکل گرفته است.

واژگان کلیدی: تهران، طبیعت، امروز، قدیم، هویت، زیبایی، رنگ، خارهره.

مقدمه

تهران شهری آرام و سرسبز که روزگاری اقامتگاه قاجاریان بود و پایتختی که جانشین اصفهان و قزوین شد؛ جویبارها و درختان کهنسال قزوین، زاینده‌رود و چهارباغ اصفهان و عظمت و شکوه بناهای حکومتی و سرسبزی و صفای دو پایتخت صفوی برجای بود، اما مقدر شد که روستای مضافی تهران در دامنه البرز پایتخت شاهان قاجار شود.

تهران آرام و سرسبز با کوهپایه و دشت و رود و جویبارها و کوچه پس کوچه‌های خاکی به تدریج از قاجار تا پهلوی رشد و توسعه یافت و به پایتختی پرجمعیت، شلوغ و پرهیاهو بدل شد. تهران از ابتدا تاکنون همواره جاذبه‌هایی داشته و دارد که با توجه به شرایط و حال و هوای هر دوره قابل تأمل و بررسی است. شهر تهران در دوران مختلف زیبا بوده که این زیبایی با تعبیر گوناگون و درک متفاوت شهروندان از زیبایی ظاهر شده است.

بررسی زیبایی‌شناسانه محیط شهری و منظر شهر مقوله‌ای است که شاید بیش از تحلیل‌های زیبایی‌شناسانه در شاخه‌های مختلف هنری نیازمند نگاهی چندبعدی و ژرف‌نگر باشد. در حقیقت برای دریافت زیبایی و لذت بردن از منظر یک شهر، اصول و معیارهای فلسفی حاکم چیزی فراتر از تجربه زیباشناختی در هنرهای تجسمی و یا حتی معماری خواهد بود. زیبایی‌شناسی هنر با زیبایی‌شناسی محیط تفاوت دارد، هر چند ارتباطاتی نیز بین آنها یافت می‌شود (بل، ۱۳۸۶: ۱۲۳). نکته مهم در زیبایی‌شناسی محیط شهری یا منظر شهری، روحیه و خصلت فرد دریافت‌کننده است (ویتیک، ۱۳۸۵). در قرن ۱۸ میلادی مفهوم زیبایی دارای بعد روانی شد. به این معنی که بیننده نیز خود جزئی از فرآیند ادراک زیبایی با نقشی اساسی در این فرآیند به حساب آمد (گروتس، ۱۳۸۶: ۱۱۱). ادراک زیبایی، تا حدود زیادی یک امر ذهنی تلقی می‌شود. یعنی اینکه زیبایی، کیفیت یک پدیده عینی و مستقل از ادراک‌کننده آن نیست، بلکه ارزشی است که از سوی فرد دریافتنده به یک وجود عینی مثل یک منظره طبیعی، یک بنا، یک پرده نقاشی، یک شعر و یا یک آهنگ موسیقی افزوده می‌شود. بنابراین، اینکه چه چیزی زیبا و چه چیزی زشت است به عقیده فرد

زیبایی‌های تهران

درک ما از زیبایی یک درک حسی است نه واسطه‌ای، چرا که وقتی وارد فضایی می‌شویم به اجزا توجه نمی‌کنیم بلکه ادراک لحظه‌ای از آن فضا داریم بنابراین باید به دنبال راهی باشیم تا بتوانیم زیبایی را در شهر و محله خود درک کنیم (منصوری، ۱۳۸۹). خارهره‌انگیزی از معیارهای یک فضای مطلوب و زیبای شهری است و انسان شهرنشین وقتی در محیط زندگی خود به احساس رضایت و سرزندگی دست خواهد یافت که بتواند ادراکات حسی روشن، هماهنگ و خوشایند از تمامیت شهر خود بدست آورد و ذهنیتی مانوس و پرخارهره از آن داشته باشد (مهدیزاده، ۱۳۸۵).

عوامل متعددی مانع می‌شوند تا زیبایی‌های تهران دیده شود. عوامل برونی شامل ازدحام جمعیت، ترافیک، آلودگی‌های صوتی و آب و هوایی؛ عوامل درونی شامل دغدغه‌ها و شرایط دشوار زندگی روزمره که معلول نابسامانی‌های اجتماعی و اقتصادی است. اقشار مختلف جامعه هر یک به گونه‌ای درگیر مسایل و شرایط نامبرده هستند و کمتر مجال مشاهده و درک محیط و اطراف را دارند. بزرگترین مانع برای زندگی در تهران که احساس آرامش و درک زیبایی‌های این شهر را دشوار کرده است، وجود بیش از حد وسایل نقلیه است. زمان‌هایی که پیاده یا از پنجره اتوبوسی به شهر می‌نگریم، بسیاری از زیبایی‌های تهران به چشم می‌آید. رنگ‌های طبیعت، رنگ‌ها و اشکال تزئینی بر در و دیوار شهر، تکاپو و تلاش مردم، شنیدن حرف‌ها و درد دل‌های آنان و ... مطالعات مختلفی که به اشکال گوناگون درباره معماری، شهر و فضای شهری و رابطه آنها با زیبایی و هویت و یا هر دو انجام شده است، حاکی از ارتباطی مستحکم و غیرقابل انکار بین زیبایی و هویت است (نقی‌زاده، ۱۳۸۹: ۱۷۹). از مظاهر و معیارهای هویت‌مندی یک عرصه شهری می‌توان به ارتباط با تاریخ، آشنایی و فقدان غربت و معنویت و ... اشاره کرد که در بسیاری از محله‌های خاص و قدیمی تهران هنوز به فراوانی قابل ادراک هستند. تهران با دید توریستی یا از منظر گردشگری هر یک جاذبه‌هایی دارد که منظر طبیعی، تاریخی و سیاسی شهر را به نمایش گذاشته اند. خوشبختانه هنوز بافت‌های قدیمی و سنتی

بستگی دارد (ویتیک، ۱۳۸۵). در ادراک و ارزیابی زیبایی محیط و منظر شهری، علاوه بر معیارهای معمول و متداول کالبدی همچون ریتم، نظم، تناسب و ... عوامل و معیارهای زیادی در حوزه ادراکات معنایی در سنجش میزان زیبایی دخالت دارند که از آن جمله می‌توان به حضور طبیعت، حیات اجتماعی، خارهره‌انگیزی و ... اشاره کرد. حضور طبیعت و عناصر طبیعی در فضاهای انسان‌ساخت، علاوه بر آنکه به تلطیف محیط و آماده ساختن آن برای ایفای نقش به عنوان فضایی مطلوب کمک می‌کند، یکی از اصلی‌ترین روش‌های القای زیبایی به محیط و به عبارتی خلق فضای زیباست (نقی‌زاده، ۱۳۸۹: ۱۶۷).

شهر تهران از نظر جاذبه‌های طبیعی (جوی آب، کوچه باغ‌ها، درختان کهنسال، نمای کوه و تپه و ...) انواع معماری در بافت جدید و قدیم، فضاهای سبز و پارک‌ها، رستوران‌ها، مراکز خرید و مردم پر جنب و جوش منظری متنوع دارد و نظمی در بی‌نظمی و هیاهوی تهران نهفته که زیبایی آن را رقم می‌زند (تصویر ۱). برگزیده شدن تهران به عنوان پایتخت همچون دیگر شهرهای مهم و پایتخت‌های ایران، ابتدا به واسطه طبیعت، زیبا و مطلوب بود. "از آنجا که اسکان اولیه انسان در مناطقی که بعدها به شکل شهر درآمده‌اند؛ اسکان در منظری است که در آن طبیعت حاکمیت مطلق دارد. پستی و بلندی زمین، ارتفاعات، رودهای روان، آسمان آبی، درختان و حیوانات جزئی از عوامل طبیعی حاضر در این صحنه هستند. حتی مصالح به کار گرفته در ساخت بناها و عوامل کالبدی نیز رنگ و بو و شکل طبیعی دارد" (براتی، ۱۳۸۸: ۸۱). جایگاه منظر شهری تهران نیز روزگاری در دل طبیعت شکل گرفت و به تدریج از روستایی آباد به شهر و پایتخت تبدیل شد و گسترش یافت. هنوز در گوشه و کنار تهران رد پای زیبایی‌های طبیعت و حال و هوای گذشته به چشم می‌خورد. اما سخن ما تنها رجوع به گذشته‌ها نیست، بلکه با ارزیابی تمام ویژگی‌های مثبت و منفی، تهران را شهری زیبا، پرشور و سرشار از زندگی و فعالیت می‌بینیم. "به بیان دیگر عامل مهمی که در نهایت به یک منظر شهری جذابیت و زیبایی می‌بخشد، زندگی موجود در آن است" (تصویر ۲؛ بل، ۱۳۸۹).

حضور طبیعت با کوه، آب، درختان و منظر قدیم و جدید آن در کنار زندگی و فعالیت در تهران از جمله ویژگی‌هایی هستند که تهران را نه تنها در گذشته بلکه امروز نیز زیبا ساخته‌اند؛ زیبایی‌هایی که با شرایط کنونی، دغدغه‌ها و هیاهوهای امروز قابل درک نیستند.

تصویر ۳

Pic 3

تصویر ۳: بازار تهران، پیاده‌راه جدید گرداگرد و درشکه‌های آن حال و هوای دلچسبی به منطقه بازار بخشیده‌اند. عکس: سروین الهی، ۱۳۹۰.

Pic3: Tehran bazaar, new pedestrian around it and its carriage, given interesting mood to Bazaar region. Source: Journal Special Issue sidewalk perspective. Photo: SarvinElahi, 2010.

تصویر ۱

Pic 1

تصویر ۱: نمای کوه و تپه به عنوان جاذبه‌های طبیعی شهر تهران. عکس: سیدمحمدباقر منصور، ۱۳۹۰.

Pic1: View of mountains and hills as natural attractions in Tehran. Photo: Seyed Mohammad Bagher Mansouri, 2011.

مهم بالا بردن کیفیت زندگی شهروندان است. از آنجایی که شهر به عنوان محیط دربرگیرنده ماهیتی متفاوت از آثار هنری دارد اگر زیبایی‌شناسی هنر را کنارگذارده و بر زیبایی‌شناسی منظر تمرکز کنیم، می‌توانیم نقش لذت را بررسی کنیم. اگر هدف حفاظت، مدیریت و خلق مناظری باشد که به زندگی ما غنا می‌بخشند، باید توجه داشته باشیم که غنا تا حد زیادی به ارضای لذت بستگی دارد (بل، ۱۳۸۶: ۹۶). از ویژگی‌های طبیعی تهران امروز نمای کوه و تپه‌هایی است که در شمال، شرق و غرب شهر مناظری آفریده‌اند که در چنین پایتخت پرجمعیت و مملو از هیاهو و دگرگونی‌ها، پایتخت را زیبا و پرباهت کرده است. بیشتر همه می‌توانستند طلوع و غروب خورشید را از پس ابرها ببینند، اما امروز ساکنین طبقات بالای آپارتمان‌ها قادر به دیدن این شکوه و زیبایی‌ها نیستند. برداشتهای پیر ونسان (Pierre Vincent) در دیدار کوتاهی از تهران حاکی از توجه به ویژگی‌های بی‌ظنیر و قابل توجه در پایتخت است که اشاره به کوه‌های شمال تهران و جاری شدن رودها و جوی‌ها در شهر، پستی و بلندی‌های تهران، رابطه بین فضاهای عمومی و خصوصی، نمای ساختمان‌ها که براساس عدم اشراف به همسایه طراحی شده و اهمیت و نقش سایه دارد. جوی‌های تهران در بسیاری از مناطق که آب زلال و روان دارد، به خصوص در پاییز با برگهای رنگارنگ شناور در آب و در گرما و عطش تابستان تهران، از مواهب شهر است که خستگی‌های ناشی از کار و شلوغی پایتخت را تعدیل می‌کند. چندبست که زیباسازی شهر با انواع تزئینات از دیوارنگاری و محسمه شکل و حال و هوای تازه‌ای یافته است.

جمع‌بندی

چنانچه با نگاهی نو به تهران بنگریم، با عبور از لابلای موانع و مشکلات، زیبایی‌های پایتخت پرهیاهو، رنگارنگ و سرشار از زندگی و نشاط را می‌توان مشاهده و درک کرد. تهران قدیم زیبایی‌های طبیعی و نمادین داشت. اما گسترش پایتخت با افزایش جمعیت و دیگر مسایل و تأثیرات وقایع جانبی که برخاسته از حضور مدرنیسم در شهر بود، تهران را دگرگون کرد. آنچه در تهران کنونی می‌بینیم آمیزه‌ای از مدرنیسم وارداتی افراطی با طبیعت و حال و هوای قدیم پایتخت است. اما آنچه امروز در تهران با ارزش و قابل توجه است، حضور آب، نمای کوه و تپه، انواع درختان، نقاشی و سایر تزئینات شهریست. درک زیبایی‌های تهران امروز با شرایط کنونی و دغدغه‌ها و هیاهوها آسان نیست اما می‌توان جور دیگر دید ■

فهرست منابع

- براتی، ناصر. (۱۳۸۸). منظر شهری در اسناد توسعه شهری در ایران، مجله منظر، (۳۱): ۸۱.
- بل، سایمون. (۱۳۸۹/۱۱/۱۲). نشست تخصصی زیبایی‌شناسی منظر شهری، تهران: سازمان زیباسازی شهر تهران با همکاری پژوهشکده نظر.
- بل، سایمون. (۱۳۸۶). منظر، الگو، ادراک و فرایند، ترجمه: بهناز امین زاده، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم.
- بووی، اندرو. (۱۳۸۶). زیبایی‌شناسی و ذهنیت از کانت تا نیچه، ترجمه: فریبرز مجیدی، تهران: انتشارات فرهنگستان هنر، چاپ دوم.
- ترنر، تام. (۱۳۸۴). شهر همچون چشم‌انداز، ترجمه: فرشاد نوریان، تهران: انتشارات شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری، چاپ دوم.
- گروتز، بورت کورت. (۱۳۸۶). زیبایی‌شناسی در معماری، ترجمه: جهان‌شاه پاکزاد و عبدالرضا همایون، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، چاپ چهارم.
- جواد، شهره. (۱۳۸۹). منظر رنگین شهر، همایش ملی منظر شهری، تهران: سازمان زیباسازی شهر تهران.
- منصور، سعید امیر. (۱۳۸۹/۱۱/۱۲). نشست تخصصی زیبایی‌شناسی منظر شهری، تهران: سازمان زیباسازی شهر تهران با همکاری پژوهشکده نظر.
- مهدیزاده، جواد. (۱۳۸۵). زیبایی‌شناسی در طراحی شهری، فصلنامه جستارهای شهرسازی، (۱۷) و (۱۸): ۸-۲۷.
- نفی زاده، محمد. (۱۳۸۹). تحلیل و طراحی فضای شهری، تهران: انتشارات پژوهشکده فرهنگ و هنر و سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی، چاپ اول.
- ویتیک، آرنولد. (۱۳۸۵). مبانی زیبایی‌شناسی در محیط شهری، ترجمه: جواد مهدیزاده، فصلنامه جستارهای شهرسازی، (۱۷) و (۱۸): ۳۹-۲۸.

در نقاط مختلف تهران دیده می‌شوند. بازار تهران و گرداگرد آن با پیاده‌راه جدید و درشکه‌ها حال و هوای دلچسبی به منطقه بازار بخشیده‌اند (تصویر ۳)؛ محله امامزاده یحیی، خیابان ۱۵ خرداد، سرچشمه و پامنار هم هنوز نشانه‌هایی از گذشته‌های زیبای تهران را حفظ کرده‌اند.

سرپل تجریش گرچه تغییر کرده و شلوغی و هجوم ماشین و موتور با هیاهوی جمعیت به هم گره خورده، اما سبزی و خرمی و عطر و بوی بازار تره بار، عبور از میان بازار و تکیه به سمت امامزاده صالح، عطاری و مسگری، مغازه‌های کوچک و دکه‌های فروش مهر و تسبیح و سوغات زیارت، کیسه‌های گندم برای کبوتران حرم، همه و همه دعوت به زندگی و شور و نشاط دارند. زیبایی و سادگی ضریح کوچک امامزاده چنان آرامش و صفایی دارد که طعم زیارت سی، چهل سال پیش را به خاطر می‌آورد. بینایی و ادراک بصری یکی از عوامل اصلی فعالیت ذهنی و پردازش اطلاعات محیطی به منظور دریافت و ارزیابی زیبایی و کیفیت محیط به شمار می‌رود. یکی از عناصر اصلی ادراک بصری عنصر رنگ است که جدا از توان بالا در ادراک تمایزهای حسی و عملکردی محیطی نقش تعیین‌کننده‌ای در حیات ذوقی، عاطفی و روانی انسان بر عهده دارد. شهروندان هریک با حسی متفاوت در روزی متفاوت قدم به فضاهای شهری می‌گذارند و رنگ فضاها باید به گونه‌ای باشد که پاسخگوی کثرت جامعه انسانی باشد. بنابراین به نقشه‌های رنگارنگ برای فضاهای رنگارنگ به منظور تناسب با فضاهای رنگارنگ نیاز هست (ترنر، ۱۳۸۴: ۳۶۱). در غرب تهران و بخش‌هایی از پونک و فرحزاد که بافت قدیمی دارند، درختان توت و انجیر، جوی آب روان و آواز پرندگان چشم و گوش و روح و روان ساکنین را نوازش داده و آرامش می‌بخشد (رک به جواد، ۱۳۹۰). کوه، دشت، آب و گیاه بستر طبیعی زندگی مردم بود و هماهنگی این عناصر طبیعی با معماری منظری نمادین داشت. رنگ، شکل و مصالح از طبیعت الهام گرفته و بومی و محلی بود. در این بافت، رستوران و چایخانه‌های سنتی برپا شده که گردشگاه بسیاری از مردم در جمعه‌ها و شب‌های تابستان است.

ویژگی‌های تهران قدیم

خاطره‌انگیزی و ایجاد ارتباط نوستالژیک با گذشته‌هایی که آسمان کمی آبی‌تر و جویبارها کمی جاری‌تر بودند نیز می‌تواند از مهم‌ترین عوامل انتقال حس زیبایی به شهروندان باشد. آنچه از منظر سنتی و خاطرات تهران قدیم بر جای مانده به جتر بلند کاج‌های تهران، دیوارهای آجری با کرک‌های چوبی، قاب‌های گچی با حاشیه آجری و کنگره‌های کاشی فیروزه‌ای بر لبه دیوارها، دیوارهای کوتاه گلی با در و پنجره چوبی، چنارهای تنومند با حوض و چشمه در جوار امامزاده‌ها و مساجد، شیروانی‌های قرمز و نقره‌ای می‌توان اشاره کرد (تصویر ۴)؛ که کمابیش در تهران امروز نیز دیده می‌شوند. زورخانه، گرمابه، نانواپی، تکیه و مساجد کوچک، جملگی در بازارچه محله گرد هم آمده بودند. در این میان سبزی فروشی و لیوفروشی نیز با گاری چوبی رنگارنگ و پر نقش و نگار مردم محله را با اشعار و آواز خود دعوت به خریدن می‌کرد. این صحنه‌ها و این خاطرات نیز کمابیش در محلات تهران وجود دارند که بعضی از آنها به همت اهالی و جوانان دایر و برجاست.

تهران امروز

مبحث زیبایی‌شناسی منظر شهری یکی از پایه‌های اساسی ارتقای کیفیت زندگی شهری محسوب می‌شود و در دورانی که دغدغه مسایل زیربنایی و ابتدایی برای زندگی در شهرها از بین رفته، توجه به چگونگی افزایش کیفیت زندگی شهری و از جمله زیبایی و راهکارهای دستیابی به آن بیش از پیش مطرح شده است (منصور، ۱۳۸۹). لذت، بخشی از تجربه زیبایی و از عوامل

Tehran is Beautiful

Aesthetics of Tehran Urban Development

Shohreh Javadi, PhD in History of Arts, Associate Professor of Higher Education in Arts, University of Tehran Javadi1336@gmail.com

Abstract: An aesthetic look at the beauties of a city will lead to the understanding of its different aspects provided that a clear set of standards are taken into consideration and the flow of life inside the urban structures and the feelings that those structures create also receive an adequate attention. This will further uncover a new aspect of urban beauties in terms of the city landscape – what has so far been rarely brought into the spotlight.

Tehran was gradually developed from the Qajar era through the course of the Pahlavid era. It started its life as a quiet city overlooked by mountains and through which rivers flew. Another key characteristic of the city were the old and quiet alleys. In fact, it was mostly due to these mere natural beauties that Tehran was chosen as the capital city of the country. However, it eventually started to become a populous and busy place.

Nonetheless, Tehran is a vivid and colorful city regardless of the many flaws like a high population and difficulties to keep it clean that have already made life difficult there. Tehran has numerous sources of beauty most of which are natural like the mountains, trees and parks as well as elements of the old and the new landscapes. In fact, the city has an underlying systematic order in terms of elements of beauty. Also, the co-existence of beauties that belong to the old Tehran with those of the new Tehran has created a unique identity for the big city.

Tehran in its old days had natural and symbolic beauties. However, the appearance of the city changed after it was expanded to host a larger dweller population. The emergence of developments which were the results of modernism also contributed to the change in Tehran's appearance. Today, the appearance of Tehran is a combination of modernism which has been excessively imported into Iran as well as the elements of nature that have been prevalent from old times. Nevertheless, what is mostly significant with regards to the modern looks of Tehran are the elements that have been used for the purpose of promoting the city's beauties. Examples of those elements include artificial lakes and waterfalls, new plantation projects, murals, etc. The present article has assessed all the positive and negative aspects of Tehran's appearance and has eventually distinguished Iran's capital city as beautiful, vivid and vibrant. Nevertheless, it has been

تصویر ۲: امروز فعالیت‌های متنوع تجاری مذهبی تکیه بازار تجریش و بازار تهران با یادآوری خاطرات گذشته، ارتسباط نوستالژیکی با گذشته این مکان ایجاد می‌کند. عکس: حمیدرضا صالحی، ۱۳۹۰.

Pic 2: Today various religious and commercial activities in tekiye Tajrish bazaar and Tehran grand bazaar create nostalgic connection with the past of this place. Photo: Hamidreza Salehi, 2010.

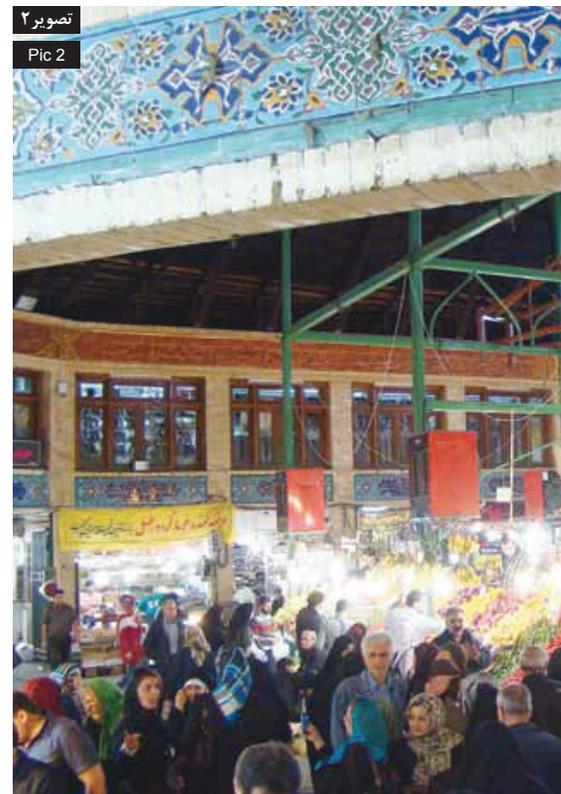
acknowledged that some external and internal elements have overshadowed Tehran's beauties. It may be difficult to notice the beauties of Tehran particularly now that the city is surrounded by many concerns and issues. Still, it is always possible to look at things from a different perspective.

Keywords

Tehran, Nature, Today, Old times, Identity, Beauty, Color, Memory.

References list

- Barati, N. (2010). Urban Landscape in Iran Urban Development Documents, *Journal of MANZAR*, 1(3): 81.
- Bowie, A. (2004). *Aesthetics and Subjectivity From Kant to Nietzsche*, Translated from English to Persian by Majidi, F. Tehran: Academy of Art Publishing.
- Javadi, Sh. (2010). *Manzar-e rangin-e shahr* [Colorful landscape of the city], national conference of urban landscape, Tehran, organization of Tehran beautification.
- Kurt Grvtr, J. (2004). *Aesthetics in architecture*, Translated from English to Persian by Abduraza Humayun, A. & Pakzad, J. Tehran: publishing of Shahid Beheshti university.
- Mansouri, S.A. (2010). Technical Meeting on Urban Landscape Aesthetics held in Tehran. Conducted by Tehran Beautification Organization & Nazar Research center.
- Mehdizadeh, J. (2003). Aesthetics in Urban Design, *Journal of Jostarhayeshahrsazi*. (17&18):8-27.
- Naghizadeh, M. (1390). *Tahlil va tarahi-ye faza-ye shahri* [Analysis and design of urban space]. Tehran: The Culture & art Research Institute & ISBA.
- Simon, B. (2004). *Landscape: pattern, perception and process*. Translated from English to Persian by Aminzadeh, B. Tehran: University Of Tehran.
- Simon, B. (2010). Technical Meeting on Urban Landscape Aesthetics held in Tehran. Conducted by Tehran Beautification Organization & Nazar Research center.
- Turner, T. (2002). *City as landscape*, Translated from English to Persian by Noori, F. Tehran: company of urban planning process.
- Whittik, A. (2004). *Mabani-ye zibaie shenasi dar mohit-e shahri* [Principles of aesthetics in the urban environment], Translated from English to Persian by Mehdizadeh, J, *Journal of Jostarhayeshahrsazi*, (17&18):28-39.

Pic4: Presence of Nature and natural elements in the manmade space, creating a nice atmosphere from past to today in Tehran. Holy shrine of Abu Talib, Farahzad, Tehran. Source: www.aliakbargonbad.com

تصویر ۴: حضور طبیعت و عناصر طبیعی در فضاهای انسان‌ساخت، سبب خلق فضای زیبا در گذشته و امروز تهران شده است. حرم امامزاده ابوطالب، فرحزاد تهران. مأخذ: www.aliakbargonbad.com